

Eliška Strnadová-Waulinová

Modlitba a meditace jako cesta k umění eurytmie

Michaela Dostalová

Eliška Strnadová se narodila v Kašperských Horách v podhůří Šumavy 24. února 1905 jako jedno ze sedmi dětí. Kašperské Hory jsou malé, romanticky položené městečko, obklopené kolem dokola nádhernými lesy. V jeho sousedovi se nachází zřícenina gotického hradu Kašperku, založeného 1356 Karlem IV. Kašperské Hory byly ve středověku známé rýžováním a dolováním zlata. To bylo tedy prostředí, ve kterém Eliška prožívala svých prvních šest let. A odtamtud si zřejmě přinesla svou celoživotní lásku k přírodě.

Eliška měla šest sourozenců. Oba její rodiče byli zbožní evangelíci. Eliščina matka Anna Strnadová byla harmonická osobnost, která se cele věnovala rodině a byla vyrovnávajícím elementem k otcovu někdy prudšímu temperamentu. Její otec Josef Strnad byl učitel. Byl to také zručný, umělecky nadaný řezbář. Napsal knihu o kolářství a vydával odborný časopis. Tím si vydělal na vlastní dům v Praze-Holešovicích a mohl také vybavit své děti do života. Eliščina nejstarší sestra Slávka si díky tomu otevřela krámk s galanterním a papírnickým zbožím a také bratr František si mohl pořídit obchod. Elišce otec zaplatil studium eurytmie v Dornachu u Basileje.

Do první třídy chodila Eliška ještě v Kašperských Horách, potom se celá rodina přestěhovala na jeden rok do Chrudimi a odtud do Prahy. Po obecné škole navštěvovala dívčí měšťanku, poslední školní rok chodila do školy v Jehnědí u Ústí nad Orlicí. Po celou dobu byla velmi intenzivně spojena s evangelickou církví. Do deníku, který si začala psát v 18 letech, si zaznamenala motto:

*Učiň mě Božím světélkem,
jež kolem ve tmy říš
svým jasným svítí plaménkem,
kam Ty je postavíš.*

Měla mnohostranné duchovní a kulturní zájmy. V květnu 1923 navštívila přednášku dr. Sherwooda Ediho, o kterém ve svém deníku píše: „Dne 15. t. m. byla poslední přednáška dr. Sherwooda Ediho, vzácného člověka, na kterého snad do smrti nezapomenu... On naučil mě Boha ctít a hledět na něho jako velikého, všemohoucího Boha! On naučil mě mít v něho důvěru!... Rozhodla jsem se jít tou tichou cestou pod křížem Ježíšovým...“

Aktivně navštěvovala schůzky evangelické mládeže. Pro děti ve sboru napsala hru o květinách a nacvičila ji v rámci I/v. nedělní školy. Na schůzkách evangelické mládeže se dozvěděla o anthroposofii. V roce 1923, kdy jí bylo 18 let, už začala navštěvovat anthroposofické přednášky pravidelně každý týden. O rok později - v 19 letech - už měla přístup i do tzv. třídních (uzavřených interních) hodin. V té době se jí prudce zhoršoval zrak a měla velké obavy, zdali bude moci v životě ještě číst.

Když koncem března 1924 přijel do Prahy Rudolf Steiner, měla možnost jej kvůli zrakovým potížím 5. dubna 1924 navštívit. O tomto pro ni tak významném setkání se zachoval charakteristický záznam v deníku:

„Přišli jsme do bytu profesora Hauffena [ona a její průvodce - pozn. aut.], kde v čekárně bylo již více lidí, kteří i čekali na dr. Steinera. Usedli jsme. (...) Ve dveřích byla jemná průhledná záclonka a bylo vidět jen jako v mlze postavu dr. Steinera. Také bylo slyšet zvuk jeho hlasu, tak milého. Vystřídali se tři lidé a přišla řada na mě. Bylo již u konce čekání v rozechvění. Myslila jsem, až se postavím před postavu dr. Steinera, že klesnu k zemi pod duchovní silou jeho osoby, c vůbec nebude možno mu pohlédnouti v oči, v tvář. (...)

Když odešla ta dáma, která byla přede mnou u dr. Steinera, zůstal u dveří stát a pravil „Pitešén, laskavě nám podal ruku a pobídl nás, abychom usedli. On si sedl proti mně a začal se vyptávat. Něco jsem rozuměla, něco ne. Celá jsem se třásla a přitom, když mluvil, jsem se mu upřeně dívala do jeho velkých hnědých očí. Nikdy jsem si nemyslela, že se tak snadno vydržím dívat do očí člověka tak duchovně silného. Vyptával se na všelicos a řekl mi, že mám překrvené oči a že bych se měla jet léčit do Arlesheimu do Švýcarska. A když lo nepůjde, že mi brzy pošle léky. (...) Když si zapsal do notesu moje jméno, odcházeli jsme pryč. Pan dr. Steiner nám podal niku a u dveří, když jsem se ještě jednou obrátila a uklonila,

se usmíval a kýval rukou. A ještě když jsme vyšli, zněla mi ta slova v uších: „Vy se uzdravíte, jistě, uzdravíte se jistě, jistě.“

V létě 1924 navštívila Eliška Brandýs nad Orlicí; nadšeně píše: „Vidím místo, kde Komenský psal svůj Labyrint světa a ráj srdce, kde duch Boží se k němu snesl blízoučko a kde svoje svaté city u vytržení myslí zaznamenával...“

Její zájem o hudbu a literaturu můžeme vyčíst ze zápisu z Vánoc 1924: „Letos dostala jsem krásné věci, já dostala jsem Jendu [tak pokřtila Eliška své housle - pozn. aut.], Myšlenky Boženy Němcové, Výchovu srdce, Bezruce, Thákura, Dárek z lásky, Máchův Máj a různé krásné věci. Když poprvé jsem svého Jendu vzala do ruky a nasadila jsem smyčec, vroucně jsem zvolala: Jendo! A první píseň, která ode mne z nich vyzněla, byla Lásky, Bože, láska. Měla jsem radost a večer jsem stála ve tmě v krámě [v rodinném domě, kde měla její sestra obchod - pozn. aut.] a hrála jsem; vsugerovala jsem si, že stojím u lože nemocného, který slyší hlas mého Jendy...“

24. února 1925, v den svých dvacátých narozenin, píše: „I když jsem byla v nějakém takovém roztrpčení, šla jsem . I•» pokoje, kde byl krásný obraz v temných barvách, jak anděl vede opuštěné dítě, a na tento obraz ... chodila jsem se dívat a dívala jsem se naň se zbožným zanícením snad dlouho dlouho.“

K. března 1925 si zapsala: „každý trochu opravdu mýlící člověk, když se trochu hloub vmyslí do toho tajemna, do lé přírody, do nekonečného vesmíru, musí ve všem vidět i ok u Boží. Musí ve všem poznat, že bez vedoucí ruky Prozře- iclnosti by vše to tak složitě nešlo...“

Smrt Rudolfa Steinera se jí hluboce dotkla a vyjádřila to ve svém deníku takto:

-----1925 5. dubna v neděli večer.....

-----V pondělí zemřel dr. Steiner-----

Začátkem roku 1925 se jí dostala do rukou kniha Tomáše Garrigua Masaryka Jan Hus. „Poznávám ty hluboké názory našeho Masaryka na Husa, Palackého, Kollára, Dobrovského, Havlíčka, Komenského a jiných a jiných. Poznávám velikost a duchovní opravdovost a nebojácnost...“ Později, patrně když prožívala nálady opuštěnosti a zoufalství, píše: „Vzpomněla jsem si, že ten náš drahý velký Masaryk každý večer, než usne, pomodlí se tu krásnou všeobsahující modlitbu Ježíšovu Otče náš... Moje duše se utišila a já nyní, když si vzpomenu na to, v jak hrozném, přímo strašném stavu jsem byla, jsem šťastná...“

V lednu 1926, když se jí velmi zhoršil zrak, zapsala si do deníku: „(...) Já právě jsem před velkou otázkou, zda budu muset jít s mým okem na operaci, aby mi sundali bílou skvrnu na duhovce. Tolik bych moje oči potřebovala a já nesmím, poněvadž by mi asi vypověděly službu vůbec. Při

pomyšlení na to, že ani na hodinu houslí nemohu chodit, poněvadž bych si zkažila oči...

V červnu 1926 byla pozvána do rakouské rodiny v Kremži, kde především prožívala krásnou okolní krajinu, zdokonalovala se v němčině a starala se o malou Toničku, dceru hostitelů.

Tam také prožila řádění přírodních živlů - požár a povodeň. Po požáru píše: *Byla to smutná podívaná vidět střechu domu v jednom plamenu a kouř se valí vzhůru, tak jak by divoce prchal ze svého zajetí někam tam do neznáma se strašlivou žalobou.* A o povodni říká: *„Nikdy v životě jsem neviděla tak rozvodněnou řeku, a je proud na louce tak silný, že lodičkami po louce jezdí. Je to strašné, jak ohromné spousty vody se vylévají z řeky ven.*

S rodinou hostitelů prožila Eliška mnoho krásných výletů v přírodě s vysokými kopci kolem Dunaje. Do deníku si poznamenala, že kdykoli se dívala na pole s obilím, vzpomněla si na Rudolfa Steinera.

Její láska ke květinám je příznačná: *„Dostala jsem krásnou zlatou lilii v kytičce růží. Podívala jsem se na zvláštní vznešenou krásu lilie a řekla jsem si: Rozkvetete-li tento květ, rozkvetete i má duchovní jsoucnost, budu mít tu příležitost duchovně rozkvetět též. - Čekala jsem. - Ošetřovala jsem můj květ pečlivě, dvakrát denně jsem vodu vyměnila a druhý den ... jdu k mému nočnímu stolku a hle - má květina, má budoucnost je rozvitá!“*

V červenci 1926 navštívila Eliška své příbuzné z matčiny strany ve Vídni, kde měla možnost obdivovat mnohá umělecká díla, což podrobně popisuje ve svém deníku. 16. srpna 1926 odjela z Vídně zpátky do Prahy. Její vnitřní zrání je zachyceno v několika myšlenkách: *„Začínám se dívat životu tváří v tvář. Život chce plnost, opravdovost... Život má bodláky, o které se člověk velmi často popichá, ale chce-li se žít, nesmí se obcházet, nesmí se smlouvat, musíme prorazit naší hlavou vše. Chovám veliké plány do budoucnosti.“*

V říjnu 1926 poznala Eliška velkou osobnost indické kultury - Rabíndranátha Thákura, který přednášel v Praze " indickém umění a předčítal ze své tvorby. Píše o něm: *Uzříme toho, jehož rysy obličejů tolik odpovídají ušlechtilosti a vznešenosti. Uvidíme Boha v člověku plně bydlícího anebo člověka v Bohu.“*

Mladistvé ideály v ní žijí velmi silně. Říká: *„Lidi mají držet pohromadě vnitřní ideály... Veliké ideály lásky, sympatie stále se uplatňují, jsou záchranou lidstva, nikoliv rozvoj moci. Tento úkol stojí dnes před lidstvem: abychom zachránili lidstvo před zánikem, nutno uhájit tyto ideály.“* A dále pokračuje aktuálním příkladem z novin: *„ V Afghánistánu musel jeden z letců, kteří bombardovali město, přistát. Byl obklopen zástupem. Muži byli ochotni nepřítele odstranit.*

Ženy jej obklopily a zachránily, zatímco jeho druhové dále bombardovali město. Tyto ženy představují ideál člověka. Nebo jiný příběh: Básník jel v Indii za velkého sucha automobilem. Stroj měl poruchu. Bylo potřeba vody. Žádali o vodu i místě, kde lidé skoro zmírali žízni. Dostali ji a dárce odmítl odměnu. Tak tomu bylo v 15 vesnicích.“

Intenzivně se účastní kulturního života. V Legii malých (kulturním zařízení evangelické církve) chodí na přednášky dr. Lúčka. Tady se seznamuje s různými tématy a zajímavými myšlenkami, například: psychologie zaměstnání, kouzlo bohatství, tělesná práce, psychologie odpočinku, rodinný život. Ze všech přednášek si dělá podrobné zápisy.

Malá poznámka z četby Lva Nikolajeviče Tolstého: *„Odmítati svůj kříž jest činiti jej těžším. Nic tak nepodobá se pýše pýše jako malomyslnost.“*

V roce 1927 o svých 22. narozeninách si zaznamenává na list papíru: *„Ano, chci být člověkem, k tomu spěji celou •mojí bytostí a prosím o sílu již tak dávno. - Je ve mně já, to*

vím, čeká na mne...“ Její touha „být opravdovým člověkem“ se začíná uskutečňovat v srpnu 1929 cestou do Švýcarska, kterou jí zprostředkoval Eduard Lenz, spoluzakladatel Obce křesťanů v Praze.

„Arlesheim ve Švýcarech, 5. srpna 1929. Jsem ve Švýcarech a musím vzpomenouti zpět a uvědomiti si, jak nemožným se mi to zdálo. Aleje skutečností, že přece některé sny se vyplní. I tento. Musela jsem s tátinkem dost bojovat a dost bolesti prodělat nejen já, ale i všichni doma. I maminka, která má na tomto [tj. na tom, že mohla Eliška odjet - pozn. aut.] veliký podíl! Vyjela jsem z Prahy v 11,15 h. 3. srpna dopoledne. Opustila jsem domov a všechno, co miluji, tak lehce, ani mi nepřipadlo, že bych jela do takové dálky. Cesta byla nudná, ale docela nic jsem si z toho nedělala.“

Eliška Strnadové se v Arlesheimu na klinice setkala nejprve s dr. Knauerovou, oční lékařkou a zakladatelkou oční léčebné eurytmie. Ta jí předepsala injekce, které velmi dobře zapůsobily. Navíc ji také poslala k dr. Wegmanové a k lékařce a eurytmistce dr. Kirchner-Bockholtové na hodiny léčebné eurytmie pro oči. Nakonec tam začala studovat eurytmii a získala diplom. K tomu průběžně studovala léčebnou eurytmii a seznámila se a spřátelila s mnoha významnými eurytmistkami, jako byla Isabella de Jaagerová, později její dcera Dafina de Jaagerová, Rudolfem Steinerem zvaná Daffi, nebo Elisabeth Baumannová, se kterou si později dopisovala, Margareta Unger-Proskaureová, Nora von Baditzová (od ní měla výtisk její první práce o pedagogické eurytmii s jejím vlastnoručním podpisem) a dalšími.

V květnu 1935 absolvovala intenzivní kurz léčebné eurytmie v Berlíně. Vedle usilovného a bohatého studia eurytmie navštěvovala i přednášky a kurzy, například o biologicko-dynamickém zemědělství, o geometrii, o astronomii, nebo nauku o harmonii a mnohé jiné. Hodně cestovala a zážitky z cest si zapisovala. Byla v Colmaru (dnes ve Francii, podívat se na Isenheimský oltář, slavné dílo Matthiase Grunewalda, v Paříži v galerii Louvre, navštěvovala umělecké sbírky v St. Gallenu ve Švýcarsku atd.

V červenci 1935 odjela do Čech, odkud se vypravila se svými sourozenci na výlet na Podkarpatskou Rus (nejvýchodnější část tehdejšího Československa).

Během války, kdy byla zakázána Anthroposofická společnost a s ní související aktivity, vyučovala eurytmii tajně doma. Po válce mohla pokračovat ve své práci veřejně v tehdejších prostorách Obce křesťanů v Praze v Růžové ulici. Jednou týdně se scházela s dětmi a mládeží. S dětmi pracovala hlavně na zážitku ročních dob, například v květnu sestavila kouzelnou pohádku o květinách, kde každé dítě představovalo některou květinu, třeba pampelišku - s věnečkem pampelišek na hlavě a ve žlutých šatičkách apod. Předtím skřítkové už pilně pracovali v zemi - děti měly dřevěná kladívka a kulatá prkénka z kmenů stromů a ťukaly třeba rytmus různých veršů:

Jdeme, jdeme noc co noc Matce Zemi na pomoc.

S mládeží eurytmicky vypracovala celý kruh planet a potom se vše předvádělo před publikem v Obci křesťanů. S dospělými pracovala doma ve svém bytě. 7. srpna 1947 jí píše ke společné práci nad Kalendářem duše režisér a herec Národního divadla Karel Dostál:

Mně se daří eurytmická práce na meditacích Jahreslaufu [tj. Kalendář duše - pozn. aut.]. Nadlehčuje mne, harmonizuje, sílí. Denně dělám objevy. Teď teprve, díky eurytmii, se mi zjevuje tajemství duchovní dynamiky ve výstavbě jednotlivých meditací. Teď teprve se mi otevřely oči pro kompozici rakovou, pro přesný význam hlásek, v jejich umístění vzhledem k meditačnímu postupu, k tvůrčímu proudu proměn, jež má meditace vyvolat uvnitř bytosti meditujícího.“

Po zákazu činnosti Anthroposofické společnosti v roce 1951 dávala hodiny eurytmie opět u sebe doma, ale později i v Ústavu pro mentálně postiženou mládež pod názvem „hudebně pohybová výchova“. Na

xylofon a flétničku ji tehdy doprovázela její neteř a žačka Michaela Brodilová (později provdaná Dostálová), která se sama účastnila i eurytmie u ní až do sedmdesátých let. Pacientů v léčebné eurytmii měla Eliška také vždy větší počet a působila v tomto oboru velmi blahodárně.

Navštěvovala také anthroposofické přátele v bývalé NDR, kde se pěstovala eurytmie v rámci Obce křesťanů, která byla v NDR i za komunismu povolena. Zde dávala hodiny eurytmie a léčebné eurytmie především v Lipsku v okruhu eurytmistky Evy Marie Hasenohrové a Petra Schmiedela, později předsedy Anthroposofické společnosti v Lipsku. Její práce zde byla velice oceňována, jak dokládá dopis Evy Marie Hasenohrové:

„Vážená, milá paní Waulinová! Už jsou tomu zase tři týdny, co jste nás opustila. Jak dobrá byla Vaše přítomnost pro mäs všechny, kteří Vás směli poznat, především ale pro mě samotnou! Celá práce se teď dostala na nový stupeň a je to nádherné, když člověk může prožít, že jeho vlastní práce je tím potvrzena a že smí přijmout tak mnohé podněty...“ Srpen 1968 těžce zasáhl do života všech lidí v Československu. Zatímco Pražské jaro se pokoušelo postupně umožňovat styk se Západem, srpnová okupace znamenala obnovu neprodyšné železné opony. Přesto se Elišce podařilo krátce po srpnových událostech vyjet do Německa a Švýcarska. V Mnichově žasla nad expozicemi Technického muzea a se zbožným zájmem procházela expozice mi renesančního umění ve Staré pinakotéce. Do deníku si poznamenala velkou řadu slavných obrazů, které tam poznala v originálech. Dále cestovala k Bodamskému jezeru do léčebného domova pro postižené děti ve Fohrenbühlu. Ve waldorfské škole pro tyto děti hospitovala u Marie Ko rachové a dalších. Zde také osobně poznala významného lékaře Karla Koniga, zakladatele camphillského hnutí pro postižené. Hluboce se jí vryla do paměti slova Rudolfa Steinera, která tam slyšela a zapsala si do deníku:

Darujte svému vyučování to, co vám daruje duch, tak osvobodíte lidstvo od tíživého tlaku, pod kterým klesá vlivem materialismu.

Její cesta pak pokračovala do Dornachu, kde se zúčastnila Michaelského sjezdu Anthroposofické společnosti. Tam potkala mnoho významných osobností anthroposofického života.

Na Západ, zejména do Dornachu, se ale Eliška dostávala i později díky tomu, že v Basileji žila její dcera Anna, která měla ruskou státní příslušnost. V sedmdesátých letech byla Eliška v Praze zaměstnána jako kustod v astronomickém oddělení Technického muzea, kde se i sama s velkým zájmem seznamovala s astronomií a astronomickými přístroji. Přijímala tam mnoho - i zahraničních - návštěv. Pro spoustu lidí to tam tehdy byla jakási malá kulturní oáza.

Den před plánovaným opětným odjezdem do Švýcarska v květnu 1974 ji v Praze na stanici tramvaje srazil motocykl a o tři dny později, 12. května 1974 zemřela v nemocnici.

V jednom z kondolenčních dopisů jejích žáků můžeme číst: *Vždy na ni budu vzpomínat a vždy si jí budu vážit pro její nesmírnou lásku k historii, k tradici, k ceně lidského po znání a lidské práce, pro její pochopení pro bolesti a radosti*